

איש אינו יודע איך נולד השם. קו ברילב. הוא לא ניתן על-ידי צה"ל, ואין הוא קיים רשמית. לפתע, כאילו מעצמו, נולד. העיתונאים דיברו עליו, גמאל עבדאל-נאצר השתמש בו בנאומו. אך לולא נוצר השם מעצמו, היה צורך להמציא אותו. כי יש הגיון מוחלט בכך ששמו של איש-השנה יתנוסס על מערכת הביטחון, שעמדה במרכז אירועי השנה, במרכז התודעה הלאומית. קו ברילב סימל את שנת תשכ"ט לגבי ישי

אך איש לא הישלה את עצמו כי פשיטות אלה יחסו את המצור.

ההגיון של ההגנה הצמודה

קו ברילב לא נולד בלי ויכוח נוקב. היו פרשנים שהתנגדו בחריפות להקמתו — אם כי ויכוח זה לא היה פומבי ולא הגיע לאוזני הציבור.

אולטימטום אמריקאי, עלולים למנוע את התקפה הנגדית המוחצת. המצב של אותו רגע יכול לקפוא — כשהצבא המצרי בתוך סיני והתעלה כולה בידיו.

התוצאה הפשוטה תהיה שקו הפסקת-האש יזווג כמה עשרות קילומטרים מזרחה, ללא כל תמורה לישראל. ובמלחמה קצרה כזאת, עלול המחיר בדם להיות גבוה. בסוף תשכ"ט לא יכול היה להיות כל ספק

מצודת ישראלי

ראל — מבחינה צבאית, מדינית ונפשית כאחד. כי בתשכ"ט הפכה ישראל, סופית, לי מצודה.

הגנה על החומה

יד לפני שלוש שנים, בעת התגברות מעשי-הטרור במיגור הסורי, התנגד צה"ל בתוקף לרעיון הקמתו של קרביצורים לאורך הגבול. לוי אשכול עצמו אמר זאת, כי שיחה פרטית, לעורך העולם הזה, כאשר זה הביא בפניו את ההצעה לאטום את הגבול בקו מג'דל-דיז'י, מערכת אטימה אלקטרונית, המוגנת על-ידי חיל-פרשים אווירי, מוטס במטוסים. הרעיון של הגנה סטאטית על הגבול סתר אז לחלוטין את דרכי-המחשב של צה"ל. צה"ל לא רצה להידפק ב"פסיכולוגיה של קו מזוינו". תחת זאת העדיף את הרוק

מבחינה צבאית טהורה, היה הגיון רב בטענת המתנגדים.

אפשר לסכמן כך:

- במלחמה, ההגנה חזקה תמיד מן ההתקפה, כי התוקף זקוק לעוצמה הגדולה פי כמה מעוצמת המגן. אך המכשיר החזק ביותר היא התקפת-הנגד. אחרי שהאוייב ביזבז את כוחו במיתקפה ומתרחק מבסיסיו, תופסת אותו מיתקפת-הנגד המוכנה-מראש, ומחסלת אותו.
● מאז מלחמת ששת-הימים, יש לצה"ל בפעם הראשונה מרחב-תמרון של ממש, שטחים גדולים שאפשר להיסוג מהם כדי לתפוס את האוייב במלכודת של התקפה נגדית.
● אם כן, מדוע לבצר את התעלה? מדוע להציב שם כוח רציני? מדוע לא להסתפק במסך זקיף של כמה יחידות קטנות, ניידות, שאינן מפגוע בהן פגיעה המורעה?
● אם יעברו המצרים את התעלה במיתקפה רצינית, יפוצרו דרך המסך הראשון הזה, ימתין להם בעורף כוח

בכך שהדוקטרינה של ברילב היתה נכונה. הקו לא זו אף במילימטר אחד. לאורך התעלה נספו קורבנות יקרים — בממוצע כימעת אחד ביומיים — אך הם היו סחותרים בהרבה ממיספר הצעירים שהיו נקטלים בתשכ"ט לולא קרברלב.

המלחמה שלא באה

ותה מחשבה הוריקה את המטכ"ל של ברילב גם כשפסל את אחד הרעיונות המעניינים שהושמעו השנה. הוגה-רעיונות צבאי פורה, האלוף (מיל.) מתי פלו, שפרש אחרי מלחמת ששת-הימים והלומד עתה מדעי-המזרח בקאליפורניה, הפתיע את המדינה בכמה מחשבות בלתי שיגרתיות. בין השאר הציע ישראל תאפשר את סתירת תעלת-סואץ, בלי שום תנאים פוליטיים.

ההגיון שהיה בטון בהצעה זו קבע, שאם תיפתח התעלה, מבני ישראל תיפוג מסיני, יפחת הלחץ הבינלאומי והרוסי למען נסיגת ישראל, והסכאמוסיקו ייכנס לשיגרה.

את ברילב ויועציו הדריכה האפשרות ההפוכה: שאין ניות סובייטיות יעברו את התעלה, ושצחתות סובייטיות יחמקו לאורך התעלה, כדי להגיש להן שרותים. הדבר היה כובל את יכולת-התגובה של צה"ל, במיקרה של התקפה ארטילרית מצרית מעל לתעלה. הסייכים והתותחנים של ישראל היו צריכים לחשוש בכל רגע, שאם ישיבו אש, יפגעו במטרות סובייטיות — ויגרמו למשבר בינלאומי הרס-סכנות, שיהיה כולו לרעת ישראל, כך, בגלל שיקולים מדיניים בעיקרם, נתקבל בקו הדרומי עיקרון של הגנה סטאטית, ללא תזווה אחורה או קרימה, מלבד פשיטות קלות.

השאלה היתה: האם יתמשך סטאטיות זו? האם לא תפרוץ מלחמה חדשה בין ישראל ומצריים? במשך כל תשכ"ט חזרה ועלתה שאלה זו, ובפרוס תש"ל היא נשאלת לגבי השנה הבאה.

התשובה היא: מלחמה יכולה לפרוץ רק במיקרה. אף אחד משני הצדדים אינו מעוניין בה.

מבחינה מצרית, אין שום יכולת לפתוח בי מיתקפה אל מעבר לתעלה — וגם לא תהיה יכולת כזאת למשך זמן רב. הצבאית התעלה בכוח ניכר, ללא עליונות גמורה באוויר, אינה אלא התאבדות המונית.

גם אילו יכלו המצרים לקחת לעליונות כזאת — למשל בגלל אי-אספקת מטוסים לישראל — לא יכלו לקחת לנצחון. עליונות אחרית, בידי צבא בעל כושר לקוי, אינה מביטחה הצלחה מול צבא בעל כושר גבוה הרבה יותר, המבוצר בעמדותיו.

בסוף תשכ"ט היתה העליונות המצרית באוויר בגדר חלום. הפאנטומים הראשונים הגיעו לישראל, ובאחרי היה מצבו של צה"ל טוב אף יותר מאשר על הקרקע. מרכזי ישראל רחוקים משדות-התעופה המצריים, וכמחצית המטוסים של מצריים ככל אינם יכולים להגיע למרכזים אלה, בגלל טחום הקצה. אחרים, שהיו יכולים להגיע, לא יוכלו לשהות מעל למטרות בישראל, מאותה סיבה, לעומת זאת, היו מטוסי חיל-האוויר הישראלי סמוכים למרכזי מצריים, בטחח של פגיעה קצרה ויעילה.

אם שלטי קאהיר לא יכלו לחלום ברצינות על פתיחת מלחמה, הרי גם מצד ישראל היה כל רעיון כזה בגדר פירוף.

לישראל לא היה מה להרוויח במלחמה. היא יכלה לכבוש את קאהיר, אך כל התקדמות מעבר לתעלה היתה מביאה את צה"ל לתוך מרכזי האוכלוסייה הצפופה של מצריים, עם כל הבעיות המדיניות העצומות הכרוכות בכך. מבחינת צה"ל, קריהתעלה הוא קו-חזית אידיאלי, עד להשכנת שלום של ממש.

בפרוס תש"ל, היה ברור כי מערכת-הביטחון רים של אישיהשנה תישאר על כנה.

בחזית הירדן אין כל חדש

ל חייל מיקצועי צופה לעבר האויב הפוטנציאלי המרכזי שלו. תשומת-ליבו לאוייב מישינו מועטה. בשביל צה"ל, האוייב הפוטנציאלי העיקרי (המשך בעמוד 16)

בונקר בקו ברילב: להקה מופיעה בפני החיילים הלוחמים מחתח לאדמה

המחץ המרכזי של צה"ל, יבלום את התקדמותם, יכתר אותם בלב המידבר הצחיח וישמיד אותם בנקל.

מבחינה צבאית טהורה, וזהו תיאוריה נכרי נה לחלוטין. אולם במחצית השנייה של המי אה ה"20, וכמרחב הישראלי-ערבי בפרט, פשוט אין בחינה צבאית טהורה.

השיקולים המדיניים חודרים לשטח הצבאי, מעתים ומי סלפים את הגיונו הצרוף, כופים עליו הגיונות שונים לחלוטין. החייל המודרני הוא אדם פוליטי, ואין הוא יכול לשכוח את המציאות הפוליטית אף לרגע.

חיים ברילב הוא דוגמה מובהקת של חייל פוליטי — חייל שכל דרכי-המחשבתו הצבאיות כפופות ומשועבדות לסיכויים ולסכנות הנוכחיים מן המציאות הפוליטית.

קו ברילב הוא התגלמות המחשבה הפוליטית הזאת. מחשבה זו אומרת: אין ישראל יכולה להרשות את פלישתו של הצבא המצרי לתוך מרחבי סיני — אסילו אם הדבר מביטח מטרות נוחה להתקפה נגדית, עד כדי חיסולו הגמור של הצבא המצרי, כמו ביוני 1967.

כי אחרי שהכוח המצרי יתפוס את הגדה המערבית של התעלה ויתקדם לתוך המלכודת המוכנה לו, עלולה לבוא התערבות בינלאומית להפסקת האש. אולטימטום סובייטי, ואפילו

טרינה התוקפנית של פעולות-התגמול, התקפת-הנגד והמלחמה המונעת.

איש לא היה יכול לחלום אז כי תוך זמן קצר יתבסס צה"ל בקרביצורים סטאטי, כמו מדי-נתיחלכנים בשלב השני של קיומה.

אך זה היה המצב בישראל בתשכ"ט:

● במישור הטאקטי, עבר צה"ל לא פעם להתקפה. הוא הלם ביריב על הקרקע ובאחרי, חדר כמה פעמים עמוק לתוך שיטחו, ערך פעולות-תגמול בלבנון, בירדן ובמצריים. אך עיקר הכובד ניתן למערכת הגנתית מובהקת.

● במישור האיסטראטגי, שלטה דוקטרינה של מיגננה. איש לא רצה במיתקפה.

● במישור של איסטרטגי-היררכי, המישור בו מתורגמים היעדים הלאומיים לשפה של יעדים צבאיים בסיסיים, שלטה המיגננה שילטון מוחלט. על צה"ל הוטל להתחיל במה שיש, בכל מטר מרובע של שטח כבוש — מבלי לצרף אליו אף מטר מרובע אחד נוסף.

כך הפך הקו — קו "הפסקת-האש" שהיה לקו-האש — חומה של מצודה. המצודה היתה במצור טוטאלי. לא פעם פשטו המגינים מבין החומות, כדי להנחית מכה על הצרים עליה.